

ANNIE ERNAUX'NUN *LES ANNÉES* (YILLAR) ADLI ESERİNDE TOPLUM, BELLEK VE YAZIN

SOCIETY, MEMORY AND, LITTERATURE IN *LES ANNÉES* (THE YEARS)
BY ANNIE ERNAUX

Eylem AKSOY ALP

Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü, eylema@hacettepe.edu.tr

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 1 Mart 2020
Kabul edildiği tarih: 25 Mayıs 2020
Yayınlanma tarihi: 22 Haziran 2020

Article Info

Date submitted: 1 March 2020
Date accepted: 25 May 2020
Date published: 22 June 2020

Anahtar sözcükler

Annie Ernaux; *Les Années* (Yıllar);
Toplum; Bellek; Yazın; Pierre
Bourdieu.

Keywords

Annie Ernaux; *Les Années* (The
Years); Society; Memory; Literature;
Pierre Bourdieu

DOI: 10.33171/dtcfjournal.2020.60.1.13

Öz

Annie Ernaux'nun *Les Années* (Yıllar) adlı eseri yayımlandığı 2008 yılında Fransız yayın dünyasında büyük bir beğeniyle karşılandı ve bu kitap konusunda, her ne kadar klâsik anlamda bir roman olarak sınıflandırılmasa da, "roman total" (tam/bütünleyici roman) nitelemesi yapıldı. Annie Ernaux kanserle mücadele ederken yazdığı, yaşamının son otuz yılı süresince arayışına çıktığı yazma biçimini sonunda yakalayabilmiş; kendi yaşamından yola çıkarak savaş sonrası Fransız toplumu ve kültürüne ilişkin her türden olayı kayıt altına aldığı bu kitabını, bildiği ve tanık olduğu her şeyi ölmeden geride kalanlara iletme kaygısıyla yazmış gibi görünüyor. Kişisel konuları ele aldığı yazılarının arka planında bile hep toplumsal yaşam ve toplumsal yaşamı oluşturan kültürel, siyasi, tarihsel olaylara yer veren Annie Ernaux, bu kitabını tam anlamıyla bir "toplumsal bellek" yazını olarak kurgulamıştır; çünkü bireysel kimliğinin oluşumunda toplumsal olayları nasıl yorumlayıp, nasıl anımsadığımızın ne denli önemli olduğunun ayrıntıdır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından başlayarak insan psikolojisinin toplumsal bellekle yakından ilişkili olduğunu düşünen düşünürler artmış, bunun yansımalarına yazarlar eserlerinde yer vermeye başlamışlardır. Bir beceri olarak toplumsal bellek kimi kılıgıları canlı tutmaya çalışırken, modern yaşamın bunu sekteye uğrattığı tartışma götürmez bir gerçektir. Bu bağlamda Annie Ernaux, 1940'lı yıllardan başlayarak 2008 yılına gelinceye değin Fransız toplumunun değişik kesimlerinin yaşantılarını kayda almış ve yazar olarak bir etnolog gibi çalışarak, yazınına bireysel yaşanmışlıktan toplumsal bellek boyutuna taşıyabilmiştir. Makalemizde yazarın kaybolmaya yüz tutmuş tüm kültürel ve toplumsal imgeleri ele aldığı ve modern yaşamın unutturma çabalarıyla başa çıkmaya çalıştığı "müze kitabı" bellek yazını çerçevesinde irdelenmeye çalışılacaktır.

Abstract

Les Années (The Years) of Annie Ernaux has been highly appreciated in the French literary field since its first publication in 2008. Although this work has not been classified as a classic novel by critics, it can be qualified as a "roman total" (total/integral novel). Ernaux wrote this novel when she was fighting against cancer. With this novel, she finally managed to catch the narration style she was longing for in the last three decades. Departing from her own life, this novel presents the records of the post-war French society and culture. Ernaux seems very much concerned with transferring whatever she knows and she witnessed to those who will remain in this world. Even in those writings where she deals with personal matters, there are always issues related to social life as well as cultural, political and historical events on the background. Ernaux has designed this novel as a "social memory" because she is aware that the way we interpret and remember social events is crucial in the formation of individual identities. From the second half of the twentieth century, there has been an increase in the number of scholars who claimed that human psychology is closely linked with social memory, and the reflections of this thinking can be found in the writings. While social memory tries to keep some practices alive, it is an undebatable truth that this has been interrupted by modern life. In this context, from the 1940's to 2008, Ernaux has successfully recorded the lives of different segments of the French society and, by working like an ethnologist, she managed to carry her literature from the dimension of individual experiences to another one, that is, social memory. Within the framework of the notion of memory writing, this article seeks to examine this "museum novel", where Ernaux tries to cope with the detraction efforts of modern life by scrutinizing all the cultural and social images facing extinction.

Giriş

Bellek kavramı tarih, sosyoloji ve psikoloji alanlarında olduğu kadar, yazın alanında da farklı açılardan yazarların dikkatini çekmekte ve bazı yazarların eserlerinde değişik biçimlerde yer bulmaktadır. Çağdaş Fransız yazınının önemli yazarlarından Annie Ernaux belleğin yazın alanındaki kullanımına yeni bir boyut kazandırmıştır. Ernaux, eserlerini, yazın aracılığıyla anlatılan ve genel olarak toplumsal belleğe eklenen kültürel unsurların çoğunlukla egemen sınıfın meşru saydığı veya gerekli gördüğü unsurlardan oluştuğu, bunun sonucunda da toplumdaki diğer sınıflara ait olan değerleri zorunlu bir unutuşa ittiği varsayımından yola çıkarak, kendi toplumsal sınıfının yaşanmışlıklarını kayıt altına alma kaygısıyla kurgular. Örneğin 1984 yılında yayımlanan ve Renaudot Ödülü'nü kazanarak tanınmasını sağlayan *La place (Bir Adam)* ve *Babam* olmak üzere iki çevirisi bulunmaktadır; proleter sınıfın temsilcisi olan babasının hayatını odak noktası haline getirmektedir. Ancak yazmış olduğu yirminin üzerindeki yapıt arasında *Les Années*, toplumun tüm sınıflarından bireylere ait unsurları yazıya dökmeye, böylelikle de unutulmaktan kurtarmaya çalışmasıyla ayrı bir yere sahiptir.

Bu makalede, belleğin toplumsal boyutunun yanı sıra, yazın ile olan ilişkisine değindikten sonra, Annie Ernaux'nun eleştirmenlerce "roman total" (tam/bütünleyici roman) tanımlaması yapılan söz konusu eserinin, sıradan bir yazınsal eser olmaktan çıkıp, tam anlamıyla bir bellek yazını örneğine dönüşme süreci ve amacı ortaya konulmaya, genel anlamda yazının toplumsal bellek oluşumu üzerindeki etkisi tartışılmaya çalışılacaktır.

1. Bellek Üzerine

Toplumsal bellek kültürel, toplumsal, siyasal ve ekonomik değişmelerin sonraki nesillere aktarılmasını sağlayarak geçmiş ile günümüz arasında aracı işlev görür ve toplumun uyum içerisinde yaşayabilmesinin önemli unsurlarından birisidir. Ancak özellikle modernleşme sürecinde gelişen ve değişen dünya ile birlikte, insanın ve toplumun alışkanlıkları da değişiklik göstermektedir. Geçmiş deneyimleri anımsama üzerine kurulu olan toplumsal düzen, Paul Connerton'ın vurguladığı gibi modern kültürle birlikte anımsama kadar "yapısal unutuş biçimleri"ni de ortaya çıkarmıştır (Connerton 2). Günümüz insanı, giderek hem kendi, hem de içinde yaşadığı toplumun geçmişi ile olan bağları alabildiğine kopuk, sonsuz bir "şimdiki zaman" içinde yaşamını sürdürüyor gibidir. Paul Connerton'a göre, insanüstü yaşam hızı, hatırlanamayacak boyutlardaki mega şehirler, emek sürecinden kopmuş tüketim alışkanlıkları, ömrü

gittikçe kısalan şehir mimarisi, yürünebilir ve içinde yaşanabilir şehirlerin yok oluşu gibi unsurlar bu süreci daha da hızlandırmaktadır (Connerton 5).

Annie Ernaux, kitabında modern yaşamın zaman algısını yok ettiği konusunu sıkça dile getirerek, değişenin yalnızca içinde yaşadığımız dış dünya değil, bizim zaman ve uzam algımız olduğunu vurgular: “*Yarın ne olacağını bilmiyorduk ve öğrenmeye de çalışmıyorduk. Başka bir zamandı.*” (Ernaux, *Les Années* 103).¹ Modern hayatla değişen uzamlar, beraberinde toplumsal yaşam içerisinde paylaşılan anıların azalmasına, bu da anımsama sürecinin kesintiye uğramasına neden olabilmektedir. Günümüz insanı bu unutuşun ayrımına vararak farklı unutuş biçimleri karşısında direnç göstermeye başlamış; kimi olayların unutulmasını engellemek amacıyla anma törenleri gibi ritüelleri çoğaltarak “bellek ödevi”ni yerine getirmek için çaba göstermektedir.

Paul Ricœur, *Bellek, Tarih, Unutuş* adlı eserinde kimi toplumlarda fazladan bir bellek, kimilerinde ise fazladan bir unutma sürecinin varlığından söz eder ve olması gerektiği kadar belleğe erişmenin gerekliliğini ve bunun ahlâki yönünü irdeler. Bu konuda kitabının açıklama kısmında şöyle belirtir: “*Kimi yerde hafızanın, kimi yerdeyse unutuşun yoğun olmasından ileri gelen kaygı verici durumu görünce şaşırıp kalıyorum; anmaların, hafıza ve unutuş istismarlarının etkisinden söz etmeyeceğim bile. Bu bakımdan, doğru hafıza politikası fikri, benim açıkça dile getirdiğim yurttaşlık uğraşlarımdan biri haline geldi.*” (Ricœur 15). Böylece Ricœur toplumsal belleğin doğrudan kişilerin özel bellekleriyle ilintili olduğunu vurgular; toplumsal bellek oluşumunun bireylerin kişisel bellekleriyle gerçekleşmesi nedeniyle hangi çerçevede ortak bir bellekten söz edilebileceği sorununu ortaya koyar. Tüm bu sorulara yanıt verebilmek için kuşkusuz öncelikle bireyin oluşumunda belleğin rolünü değişik açılardan irdelemek gerekir. Kişi kendisinin geçmişteki durumunu hatırlayabildiği kadar o anki kişiliğini ve benliğini tanımış olur. Toplumsal bellek kişilerin bireysel belleklerinin üstünde, aralarında kurulan özel bağlar aracılığıyla oluşmaktadır. İnsanın kendini anımsaması başka bir nesneyi, kişiyi ya da olayı anımsamasından geçer. Annie Ernaux’nun *Les Années* kitabını yazmasının çıkış noktası da geçmiş olayları anımsama aracılığıyla bir zamanlar olduğu kişiyi anımsama çabasının uzantısıdır.

¹ Türkçe çevirisi bulunmayan Annie Ernaux’nun *Les Années* adlı eserinden yapılan alıntılar ile yabancı dildeki kaynaklardan yapılan diğer alıntılarının çevirileri makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

Maurice Halbwachs için ise durum biraz farklıdır. Ona göre ortak bellek bireysel belleklerin bir araya gelmesiyle oluşan bir şey “olmaktan” çok, kişilerin bireysel bellek ve bilinçlerinin oluşmasının temelini oluşturur. Halbwachs’a göre hangi toplumsal sınıfa ait olduğumuz, nereden geldiğimiz belleğimizin yapacağı seçimleri etkileyerek kişiliğimizi belirlemektedir. Ayrıca, ona göre “hafıza sürekli olarak ortak kaynaklardan beslenmeye ihtiyaç duyar.” (Coser 34). Yani istesek de istemesek de, farkında olsak da olmasak da ait olduğumuz topluluk, toplumsal sınıf bizi, alışkanlıklarımızı ve geçmişle olan bağımızı etkilemektedir. En yalın, en özel düşünce ve anılarımız, içinde bulunduğumuz topluluğun düşünce dünyasının yarattığı anlamlandırmalar ile sınırlanmıştır ve bizim dışımızda oluşmaktadır. Dolayısıyla bellek ve unutuş süreçleri, hangi olayların anımsanmaya değer, hangilerinin unutulmaya mahkum olduğunu ait olduğumuz toplumsal sınıfın değer yargıları aracılığıyla biçimlendirmektedir.

Pierre Bourdieu, *La distinction – critique sociale du jugement* adlı incelemesinde “yargının toplumsal eleştirisini” yapmış ve şimdiye kadar toplum tarafından güzel ve değerli olarak kabul görmüş olan ne varsa, bunların nesnel ölçütlere göre değil, toplumsal yargılara göre belirlendiğini ortaya koymuştur. Ona göre kültürden söz ettiğimizde aslında konu edilenin toplumsal sınıf olduğunu ve kültür olarak tanımladığımız her şeyin de aslında toplumsal sınıfa göre değişiklik gösterdiğini aklımızdan çıkarmamak gerekir. Dolayısıyla, Bourdieu’ye göre, dil ve kültür sınıflar arasındaki çekişmenin merkezinde yer almakta ve egemen sınıflar için diğer sınıflara egemen olma aracı olarak kullanılmaktadırlar. Egemen sınıfın dilini ve kültürünü benimseyen okul ve eğitim aracılığıyla, o toplumsal sınıfa ilişkin unsurların unutuştan kurtarılarak daha da pekiştirilmesi ve her kesimden çocuğa öğretilmesiyle, ezilen sınıfların kültürel belleklerinin unutulma süreci hızlandırılmaktadır. Toplumdaki değer yargılarından bağımsız olamayan yazın da, hem konularını hem de biçimsel özelliklerini egemen sınıfın meşru kabul edilen diline ve kültürüne dayandırma eğilimindedir. Ancak Bourdieu’ye göre farklı bir toplumsal sınıftan gelerek egemen kültürün meşru kıldığı unsurları benimseme çabası, iyi niyetli de olsa, özdeşleşme (fr. *identification*) sorunlarına sebep olacaktır. (Bourdieu, *La distinction...* 370-371). Bu durum, Annie Ernaux’nun genel olarak yazını ve yazın içerisinde kabul gören yazınsal biçimi sorgulamasına neden olacaktır. Geldiği toplumsal sınıfa uygun olmayan biçim ve biçimle yazmaya çalışmak, yazı aracılığıyla toplumsal sınıfını sorgulama ve bu sorgulama sonucunda kendi öznelliğine ulaşma çabasının gerçekleşmesine olanak tanımayacaktır.

2. Yazın ve Bellek İlişkisi

Yazın ve bellek, birbirinden ayrılamaz iki kavramdır; çünkü yazı insanoğlunun belleğini korumak için bulduğu en temel buluşlardan biridir; aynı zamanda geride bırakılan izlerin korunması ve bir anlamda ölüme meydan okumanın en somut aracıdır. Çoğunlukla yazarlar unutulmaktan kurtarmak ya da anımsamak istedikleri anılarını eserlerine yansıtmaktadırlar. Geçmiş olayları anımsayarak içinde buldukları zamanı aydınlatmayı ve bireysel gelişimlerini ortaya koymayı amaçlarlar. Ancak yazarların bellek kavramının ne denli tartışmalı, yanıltıcı, çok yönlü olabileceğini fark etmeleri uzun sürmemiş, yazın aracılığıyla geçmişe yapılan yolculuğun bellek ve anı seçimi sorunlarını beraberinde getirdiğini sıkça tartışmışlardır. Günümüz yazarları ise yine de geçmişte kalmış olayları anlatmayı yapıtlarında sürdürmeye devam etmekte ve bu konuya kendi yorumlarını getirmektedirler.

Öte yandan, yirminci yüzyılın ikinci yarısında özellikle Fransa'da ortaya çıkan Yeni Roman geleneği ile birlikte, "bir serüvenin anlatısı" olmayı bırakarak, "bir anlatının serüveni" haline dönüşen roman, bilinçdışının yanı sıra bellek sorunlarını da kendi içinde sıkça tartışmaya başlamıştır. Bu tür eserlerde konu olarak yalnızca belleğin kendisi ele alınmamış, aynı zamanda belleğin nasıl işlendiği, sınırlarının, gücünün, yazınsal yaratıdaki katkısının neler olduğu konuları da tartışmaya açılmıştır.

Ayrıca, özellikle kişisel ya da özyaşamöyküsel diye adlandırabileceğimiz yazının bellek ve bellek sorunları üzerine kurulu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Fransız yazın eleştirmeni ve özyaşamöyküsü uzmanı Philippe Lejeune, *Le Pacte autobiographique (Özyaşamöyküsel Anlaşma)* adlı yapıtında bir yandan özyaşamöyküsü yazarının okuyucusu ile gizli bir anlaşma yaptığını ve bu anlaşma gereği yazar, anlatıcı ve kişinin aynı olduğunu vurgularken (Lejeune 15), diğer yandan yazarın yazdıkları konusunda belleğinin ona oyunlar oynamasının olası olabileceği tartışmalarını gündeme getirir. (Lejeune 197). Dahası, gerçekten kişinin bireysel ve entelektüel gelişimine ışık tutması beklenen özyaşamöykülerinin kişiliğin oluşumunda önemli rol oynayan, anılarımızda ve belleğimizde idealize ettiğimiz çocukluk çağını da içermesi gerektirir. Bu nedenle yazarın özyaşamöyküsünde anlattıklarının ne oranda gerçek, ne oranda bazı bellek sorunlarının sonucunda ortaya çıktığını belirleyebilmek ya da bunun sınırlarını çizmek kolay değildir.

Marcel Proust, *A la recherche du temps perdu* (*Kayıp Zamanın İzinde*) adlı eserinde, “aynı belleğe sahip olsalar bile, iki kişi aynı şeyleri anımsamamaktadır. Bu kişilerden biri bir olaya dikkat bile etmemişken, diğeri bu olaya dair ciddi pişmanlıklar taşıyacaktır.” (Proust 971), saptamasında bulunarak aynı olayların toplumun değişik kesimlerindeki bireyleri tarafından aynı biçimde ve aynı yoğunlukta anımsanmadığının, bu konuda bireyin geçmişinin, hassasiyetlerinin, aldığı eğitimin, içinde bulunduğu koşulların etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu durumda, her yazar içinde bulunduğu toplumsal sınıfın dikkatini çeken, önemseydiği ve belleğinde anımsamaya değer bulduğu konuları eserlerinde yansıtma eğiliminde olacaktır. Öte yandan, burjuva kültürünün ürünü olan roman türünde yazan yazarlar da belli biçimsel kaygılar güderek, burjuva kültürünce kabul gören anlatılara ağırlık verecek, toplumun özellikle alt sınıflarına ait kültürel, toplumsal ve tarihi olaylara değinmekten kaçınarak bu olayların toplumun ortak belleğinde yeterince yer edinmemelerine neden olabilecektir. Bu tartışmalar bellek tartışmalarının yanı sıra, Maurice Halbwachs’ın ortaya koyduğu gibi ait olunan toplumsal sınıf ile bellek arasındaki ilişkiyi ortaya koymakla kalmayıp, her toplumsal sınıfın yazın aracılığıyla kendi kültürel belleğini aynı oranda ortaya koyamama sorunsalını da beraberinde getirmektedir. Pierre Bourdieu bunu burjuva sınıfının sanattan beklentisinin kendisinin meşru kıldığı unsurları pekiştirmek istemesi olarak yorumlamaktadır (Bourdieu, *La distinction...* 334-335). Gerçekten de toplumda yazın aracılığıyla iletilen yaşanmışlıklar tüm toplumsal sınıfların belleklerinden eşit derecede yansımamakta, toplum içerisinde var olan sınıf çekişmesi kendisini yazın alanında da göstermektedir.

3. Annie Ernaux’da “Habitus” Kavramı

Annie Ernaux, özyaşamöyküsel romanlar yazan bir yazar olarak tanınsa da hiçbir kitabında Philippe Lejeune’ün *Le pacte autobiographique* adlı eserinde kural ve koşullarını ortaya koyduğu anlamda “klâsik özyaşamöyküsü” yazmamıştır. Eserleri arasında onun bugün dönüştüğü yazar ve kadını anlamamıza yardımcı olacak çocukluğundan başlayarak kişiliğinin oluşumunda etkili olan olayları sırasıyla irdeleyen, tüm yaşamını bireysel ve öznel bir biçimde anlatan bir kitabı bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yazdığı her kitabında kendi yaşantısından hareket etmekte ve okuyucuyu yaşamının değişik dönemlerine tanık olmaya çağırmaktadır. Kendi yaşamını, odak noktası durumuna getirmeden, anlatmasını ise geldiği toplumsal sınıf ve toplumdaki ilerlemesi açısından sıra dışı olmasıyla açıklamaktadır. Bu nedenle, yukarıda değindiğimiz gibi, Ricœur ya da Halbwachs’ın üzerinde durdukları bireysel ve toplumsal bellek ilişkisini sorgulamış; Pierre

Bourdieu'nün toplumsal sınıf kuramlarını yakından izlemiştir. Ernaux'nun yazını anlamada 70'li yıllardan başlayarak kuramlarını büyük bir hayranlıkla okuduğu (Ernaux, *Bourdieu: le chagrin*) Pierre Bourdieu'nün "habitus" anlayışı önemli bir yer tutmaktadır: "*Pierre Bourdieu'ye göre habitus, bireylerin sosyalleştikleri süre içinde – çocuklukta ilköğretim, yetişkinlikte ortaöğretim – az çok bilinçsiz bir şekilde içselleştirmiş ve benimsemiş olduğu idrak (dünyanın nasıl algılanacağına dair), değerlendirme (nasıl değerlendirileceğine dair) ve eylem (nasıl davranılacağına dair) şablonlarından meydana gelir.*" (Jourdain ve Naulin 42-43). Bourdieu'ye göre toplumsal sınıfları ve yaşanmışlıkları aynı veya benzer olan kişilerin "habitus"ları da benzerlik gösterir, farklı yaşam koşulları ise farklı "habitus"lar ortaya koyar (Bourdieu, *La distinction...* 190). "Habitus" kavramı Bourdieu'ye göre "dışsallığın içselleştirilmesi" kadar "içsellik dışsallaştırılmasını" da sağlar. Bu durum, bireylerin üzerinde düşünmelerine gerek kalmadan, evvelce dışsallığını içselleştirmiş oldukları toplumsal sınıflarının gerektirdiği davranışı sergilemelerini sağlar (Bourdieu, *La distinction...* 112).

Bunun yanı sıra, Pierre Bourdieu, *Langage et pouvoir symbolique (Dil ve Simgesel Güç)* adlı yapıtında "dilsel habitus" kavramına da değinir. Bourdieu'ye göre, her türlü dilsel iletişim, ister sözlü, ister yazılı olsun, o dilin kullanıcıları arasında simgesel bir güç ilişkisini ortaya koyar (Bourdieu *Le pouvoir symbolique* : 59-60). Dolayısıyla toplum, bireyleri kültürel sermayelerinin bir yansıması kabul edilen kullandıkları dil aracılığıyla da ayırt etmektedir.

Annie Ernaux'ya göre Bourdieu'nün hem kültürel hem de dilsel "habitus" kavramı sıradan insanlar üzerinde olduğu kadar, yazarlar üzerinde de etkilidir. Çoğu yazar aldıkları eğitim aracılığıyla özümstedikleri egemen kültürün "habitus"unun dışına çıkamadan eserler üretmeye yatkındırlar. Yazın dünyasında kabul gören yazma biçimi ve biçimine uygun eserler vermek yazarın "tanınırlığını" sağlasa da (Bourdieu, *Langage et pouvoir symbolique* 88-89), Ernaux'ya göre ele alınan konuya uygunluğu tartışmaya açıktır. Birey yaşamı boyunca aynı sınıf içinde kalarak değil, içinde yetiştiği çevreden ayrıldığı anda toplumsal sınıfını ve bu sınıfın diğer sınıflarla olan ilişkilerini sorgulayabilir duruma gelir. Bu sınıf değıştirme eylemi, bireyin daha önce ayırımına varamadığı gerçeklikleri sorgulayabilmesine neden olur. Annie Ernaux'nun, üniversite eğitimi boyunca, toplumsal sınıfının, ailesinin ve kendisinin belleğinde var olan anılara ve tanıklıklara, incelediği yazınsal eserlerde rastlayamaması, onu yazının içeriğinin ne olması gerektiğini sorgulamaya iter. Yazın içinde yer almaya değer olan konular nelerdir? Bu konular hangi toplumsal sınıfın

tekelindedir? Neden daha alt sınıfın tanıklıkları ve yaşanmışlıkları yazın içerisinde yer bulamamaktadır? Bourdieu'ye göre ezilen sınıfa ait bireylerin çocukluktan itibaren egemen sınıfın diline hakim olma konusunda sorun yaşamaları (Bourdieu, *L'école conservatrice...* 329), bu sınıftan tanınmış yazarların çıkmasının önünde bir engel oluşturabilmektedir. Ancak asıl sorun, toplumun alt kesimlerinden çıkan az sayıdaki yazarın, kabul görebilmek adına, egemen sınıfın dayattığı biçemi ve konuları benimseyerek kendi "habitus"ları yerine egemen sınıfın "habitus"unu sürdürmeye devam etmeleridir. Böylelikle, toplumun her kesiminden kişilerce okunan yazınsal metinler aracılığıyla yine egemen sınıfın değer gördüğü unsurlar ortak belleğe kazandırılmayı ve egemen sınıf, ekonomik alanda olduğu gibi, kültürel alanda da kendisine ait olanı tekelleştirmeyi sürdürür.

Bourdieu'ye göre, yazarları meşru yazma sanatı konusunda karşı karşıya getiren çatışma hem meşru dilin oluşmasını, hem de onun meşruiyetine olan inancın pekişmesini sağlar. Yani var olan kabullere karşı çıkmak için bile olsa, yapılan her türlü yazınsal sorgulama, kullanılacak olan dile ve yazınsal biçeme bir meşruiyet zemini hazırlamaktadır. Yazarların kendi başlarına dili değiştirme olasılıkları, kültür üzerinde oynayabilecekleri role göre daha kısıtlıdır. Oysa yeni bir meşru yazın tanımı ortaya koyarak toplumsal kabulü değiştirme olanakları daha yüksektir (Bourdieu, *Le pouvoir symbolique* 89). O nedenle Annie Ernaux, kitaplarında ele alacağı konuları sadece var olan kabullere göre yazmakla yetinmemiş; yazacağı konuya uygun biçem arayışını okuyucusuyla paylaşmıştır. "Roman" adlandırmasıyla Gallimard Yayınevi'nde yayınlattığı ilk üç kitabından sonra yayımlamış olduğu ve sonrasında yazdığı kitaplarının biçimsel ve biçimsel temelini oluşturan *La Place (Bir Adam)* kitabında şu yorumda bulunur: "Anılara hiç şiirsellik sokmayacağım; ne de keyif verici gülünç bir şey yazacağım. Dümdüz yazmak bana doğal geliyor; bu, eskiden de anneme babama önemli haberleri vermek için yazdığım sıralarda kullandığım yazı biçimi." (Ernaux, *Bir Adam* 17). Yazar olarak egemen kültürün yazınsal değerlerini izlemeyeceğini "şiirsel dil" kullanmaya karşı çıkararak, onun yerine anne-babasının "dümdüz" söyleme biçimini benimseyeceğini belirterek içinden geldiği toplumsal sınıfın "dilsel habitus"una bağlı kalacağını, egemen kültürce dayatılan egemen "dilsel ve kültürel habitus"a bağlı kalmayacağını açıkça dile getirir. Ayrıca roman türünün burjuva sınıfının yazma biçimi olması nedeniyle yazdıklarını artık "roman" olarak da nitelenebilecektir: "Bir süreden beri biliyorum ki, roman imkânsız. Zaruretlere, yoksulluğa boyun eğmiş bir hayatı anlatmak için, bir kere ne sanatın tarafını tutmaya, ne de "sürükleyici" ya da "dokunaklı" bir şey yapmaya hakkım var." (Ernaux, *Babam* 16). Bu biçimsel ve biçimsel sorgulama Annie Ernaux'da açıkça görülebilmektedir.

Bourdieu'ye göre de özgünlüğünü ve yeniliğini ortaya koyacak sorgulamayı kendi içinde barındırmayan eser sayısı oldukça azdır (Bourdieu, *Le marché des biens symboliques* 62).

Annie Ernaux'nun yazınsal seçimlerini anlayabilmek için Bourdieu'nün "toplumsal sınıf" ve "kültürel meşruiyet" kavramlarına da kısaca değinmek gerekir. Bourdieu'nün toplumsal sınıf tanımı Marx'ın ekonomik koşullar ve üretim ilişkileri üzerine yapmış olduğu tanımlamanın ötesinde, kişinin egemen sınıfın kültürüyle olan ilişkisine ve sahip olduğu kültürel sermayeye göre tanımlanmaktadır (Bourdieu, *Le pouvoir symbolique* 293-294). Bireyin toplumdaki yeri, sahip olduğu maddi varlıkların, yani ekonomik sermayesinin yanı sıra, kültürel ve toplumsal sermayelerinin toplamıyla değerlendirilmektedir (Bourdieu, *La distinction...* 128). Kültürel meşruiyet kuramı ise toplum içinde her kültürel uygulamanın aynı oranda değerli olmadığı, üst sınıflara ait uygulamaların toplum içinde daha büyük bir simgesel değere sahip olmasından dolayı daha ayırt edici sayıldığı varsayımına dayanır (Bourdieu, *La distinction...* 15). Bourdieu'ye göre, okulda verilen eğitim aracılığıyla kültürel meşruiyet kavramı toplumdaki her kesimden bireye egemen toplumsal sınıfın dili ve kültürü öğretilerek daha da pekiştirilmektedir (Bourdieu, *La distinction...* 21-22).

Yazar olarak Annie Ernaux'ya kendi toplumsal sınıfının değerli olmadığı varsayılan alışkanlıklarını, yaşantılarını unutmaması ve okul yaşantısı boyunca almış olduğu eğitimin yücelttiği değerleri eserlerinde yansıtması gerektiği gerçeği ağır gelmektedir. Vermiş olduğu röportajlarda, dikkat ettiği konulardan birinin de geldiği toplumsal sınıfa ihanet etmeden yazmaya özen göstermek olduğunun altını çizer (Ernaux, *Je voulais venger ma race*). O nedenle yazar kimdir, ya da ben yazar olarak neyi nasıl yazmalıyım sorularını sormaya ve yaptığı okumalarla bu sorulara yanıtlar aramaya başlar. Yazdığı eserler giderek bu sorgulamaların yansımalarını daha fazla içermektedirler. *Les Années* adlı kitabı otuz yıllık yazarlık yaşamı boyunca sorguladığı bu konulara koşturarak, toplumun her kesiminin yaşanmışlıklarının ortak bellekte yer verilmeye değer olduğu sonucundan hareketle yazılmış gibi görünmektedir.

4. *Les Années (Yıllar)* Adlı Eserde Toplumsal Bellek Yansımaları

4.1. Toplumsal ve Sınıfsal Yadsıma

Bu değerlendirmeler çerçevesinde, Annie Ernaux'nun *Les Années* adlı kitabına "Tüm imgeler / görüntüler yok olacak" (Ernaux, *Les Années* 11) sözcüyle başlaması ve sonrasında yalnızca bir toplumsal sınıfın değil, tüm toplumun belleğinde yer

etmesi gereken ve toplumun geneline ait olan ancak yazında aynı oranda yer bulamamış imgeleri alışılmış biçimde anlatmak yerine, sayfalar boyunca sadece sıralamakla yetinmesi oldukça anlamlıdır. Yazar bunu yaparak önceliğinin, kültürel ya da toplumsal olarak meşru kabul edilmeyen, yazında yer verilmeye değer görülme-yen anıların ve imgelerin yok olmadan kayda alınması olduğunu altını çizer. Amacı egemen kültürün sınırlarını çizdiği yazınsal araçlarla “dokunaklı ya da sürükleyici” bir anlatı oluşturmak değil, tüm bu anıları ve imgeleri yok olmadan kayıt altına almaktır.

Tüm imgelerin yok olacağını duyurduktan sonra aklına gelen ilk imge Yvetot şehrinde savaş sonrası yıkıntılar arasında kalmış bakkal dükkânının yan tarafında eteklerini havaya kaldırarak ve çömelmiş bir biçimde idrarını yapan annesinin, yani içinden geldiği toplumsal sınıfın kadınlarının imgesidir (Ernaux, *Les Années* 11). Bu ve bunun gibi imgeler meşru kültürün küçümsediği, abjekt, iğrenç, tiksiniç olarak nitelendiği, değil yazın aracılığıyla, hiçbir ortamda anlatılmaya değer görülme-yen ancak bir toplumun gereksinimlerini ve yaşamını ortaya koyan alışkanlıklardır; bu nedenle de yazara göre en az egemen kültürün yaşanmışlıkları kadar unutulmaktan kurtarılmaya değerdir. Ernaux’ya göre, her ne kadar birçok benzer alışkanlık çoğunlukla toplum tarafından görmezden gelinerek kayda geçmemiş olsa da, ortak bellekte yer edinmeleri gerekir. Eline geçen resimlerden yola çıkarak anımsayabildiği ne kadar ayrıntı varsa sıralaması, belleğin unutuşuna karşı bir direnci, elindeki fotoğraflar da yazdıklarının belgesini simgeler niteliktedir.

Ancak tüm bu imgeler / görüntüler silindiğinde bile, geriye yalnızca özel günlerde yenen yemeklerde sözü geçen toplumsal olayların anlatısı kalacaktır. Öyle ki geçmiş geri gelmeyecek olsa bile dinledikçe insanda tanıklık hissi uyandıran olaylar sayfalarca sıralanacaktır:

42 kışını anlatmaktan bıkmıyordu aile bireyleri, dondurucu soğuşunu, açlığı, bombardımanları, yağmalanan dükkanları, evlerinin kalıntıları arasında fotoğraflarını ve paralarını arayan savaş mağdurlarını, Almanların gelişini, her zaman düzgün gözüken İngilizleri, utanması olmayan Amerikalıları, işbirlikçileri, savaş sonunda saçı kazınan kızı, kara borsayı, çiftçi kadının Almanların kompartımanında gaz çıkardıktan sonra “söyleyemeyeceksek bari duyumsatalım” deyişini [...] (Ernaux, *Les Années* 23).

Yukarıdaki örnekte sözü geçen bu insanların ortak noktası savaş döneminde yaşamış oldukları açlık, sefalet ve korkudur. Ernaux bir yandan ailesi ve toplumsal sınıfının dünyayı algılama biçimini ve gerçekliğini eserinde yansıtırken, onların gerçekliğinde yer almayan konuları da sorgular. Toplumların ya da farklı toplumsal sınıfların aynı gerçekliği farklı duyumsadıkları ve farklı algıladıklarından söz etmiştik. Ernaux içinde büyüdüğü proleter sınıfın savaş anılarında ve savaşa dair söyleminde kendi yaşadıklarından farklı, toplumun diğer kesimlerini yakından ilgilendiren İkinci Dünya Savaşı'nın imgelerine yer olmadığı saptamasını yaparak hem geçmiş olaylar konusundaki bakış açısını ortaya koyar, hem de bütüncü eserinde her kesimden insanın yaşanmışlıklarına yer verme amacını gerçekleştirmiş olur. Kendi toplumsal sınıfının söyleminde “*Ne Auschwitz’e götürülmek üzere trenlere bindirilen Yahudi çocuklar, ne Varşova gettolarında açlıktan ölenlerin sabah toplanan vücutları, ne de Hiroshima’nın 10000 derecelik sıcaklığı*”na (Ernaux, *Les Années* 24) yer verilmektedir. Tıpkı diğer toplumsal sınıfların yaşanmışlıklarına yer vermeyen egemen sınıfın meşru kültürü gibi, ezilen sınıfın söyleminde de kendi gerçekliği dışındaki durumlara yer yoktur. Toplumsal sınıf çatışması ve toplumsal sınıfların birbirini görmezden gelmesi durumu savaş gibi acı olayların anlatılarında bile sürüp gitmektedir.

Ernaux, tüm bunların aile bireyleri arasında çocukluğunda ve savaş yıllarında kara borsaya düşen tereyağı kadar sözünün geçmediği saptamasını yapmaktan da geri kalmaz; tıpkı kendi aile bireylerinin ve toplumsal sınıfının yaşanmışlıklarının okul ya da tarih kitaplarında sözünün geçmemesi gibi (Ernaux, *Les Années* 24). Benzer acıları ve korkuları yaşamış olsalar bile, iki farklı toplumsal sınıfın birbirlerinin geçmişlerinden bu derece kaçınıyor olması yazara oldukça anlamsız gelmektedir. Özel günlerde bir masa çevresinde bir araya gelen yaşlı ve yetişkinlerin kendilerinin bile doğmadan önceki savaşları ve olayları, kendi zamanlarında başkalarının başından geçmiş olayları anlatmaktan daha çok hoşlanmaları da Ernaux’nun gözünden kaçmaz : “*Kendilerinin bile daha doğmamış oldukları zamana yolculuk yapıyorlardı, Kırım savaşı, 70 yılı savaşı ya da lağım faresi yemiş olan Parisliler. Anlatılan geçmiş zamanda sadece savaş ve açlık vardı.*” (Ernaux, *Les Années* 25). Geldiği toplumsal sınıfın söylemi aracılığıyla belleğinde yer edinen olaylar sadece kendi geçmiş deneyimleridir. Ernaux, öznel bir bakış açısına sahip bir yazar olarak, çoğunlukla egemen sınıfın kendi “dilsel ve kültürel habitus”unu yansıtmaya eğiliminde olduğu konusundaki eleştirilerin, ezilen toplumsal sınıfların davranış tutumunda da var olduğunu ortaya koyar. Öyleyse toplumdaki farklı sınıfların birbirini görmezden gelerek, aynı toplum içinde ortak bir bellek oluşturmaya çalışmak yerine, her toplumsal sınıfın kendi kültürel unsurlarını sözlü ya da yazılı anlatım yoluyla sürdürmeye çalıştığı gerçeği

ortaya çıkmaktadır. Ancak Ernaux gibi, yaşamı boyunca farklı toplumsal sınıflara ait olmuş, farklı duyarlılıklar ve davranış biçimleri benimsemiş duyarlı bir yazarsanız, toplumun sadece bir kesiminin gerçekliği ile yetinmeniz mümkün değildir. O nedenle yazarın başyapıtına dönüşecek *Les Années*'de toplumun her bir kesiminin “habitus”unu benzer biçimde yansıtmak kaçınılmazdır. Fransa aynı açlığı ve yokluğu çekmiş, aynı acıları ve korkuları hissetmeye devam eden insanlardan oluşmasına karşın, savaş bile toplumsal sınıf farklılığını ortadan kaldırmaya yetmemiştir: “*Fransa devasaydı, yeme ve konuşma alışkanlıkları açısından birbirinden ayrılan topluluklardan oluşmuştu.*” (Ernaux, *Les Années* 37). Ernaux'ya göre, yazın, toplumdaki bu ayrışmayı gidermenin ve “ortak bir bellek” yaratmanın en iyi aracıdır.

4.2. Toplumsal Meşruiyet Kazandırma

Annie Ernaux, *Les Années* adlı eserinde eline geçen eski aile fotoğraflarından hareketle dünyaya gözlerini açtığı 40'lı yıllardan başlayarak fotoğrafın çekildiği döneme yaptığı zamanda yolculuğa okuyucuyu da sürükler. Amacı okul kitaplarının, belgesellerin, tarih kitaplarının yazmadığı ama belli bir topluluk tarafından yaşanmış acı-tatlı olayların ve imgelerin belleğimizde yer etmesini sağlamaktır. Tüm bu anlatılanların meşru kültürde yeri olmayabilir; ancak Annie Ernaux'nun amacı, kitabının son cümlesinde de belirttiği gibi, “*Hiçbir zaman bir daha var olmayacağımız zamandan bir şeyler kurtarabilmek*” (Ernaux, *Les Années* 242), kimi yaşanmışlıkları yazın aracılığıyla kişiselden toplumsal boyuta taşıyabilmektir.

Annie Ernaux kişisel belleğinde yer etmiş olayları yazın sahnesine taşırken oldukça zorlanmış, yaklaşık otuz yıl yazınsal bir arayış içine girmiştir. Sonunda, bireysel düzeyde kalan özyaşamöyküsünün ötesine geçebilmek için yeni bir yazınsal biçim ve tür ortaya koyması gerektiğinin ayırımına varmıştır. Bunu yapacak gücü ya da kararlılığı ise ancak kanserle savaşırken, ölümü hissettiği bir dönemde, kendinde bulabilmiştir. Yaşadıklarından manevi bir müze oluşturmak, belleğin – yalnızca bireysel belleğin değil, aynı zamanda toplumsal belleğin – yansıması olacak bir şeyler bırakabilme kaygısı ile başladığı kitabı, Fransız toplumunun hem meşru kıldığı hem de görmezden geldiği yaklaşık yetmiş yıllık geçmişinin dökümü niteliğindedir. Bu kitabına “roman total” (tam/bütüneyici roman) denmesinin ya da yazma biçimine nesnel ya da toplumsal özyaşamöyküsü benzetmesi yapılmasının nedeni budur. Bu kitap aynı zamanda, özne olarak “ben”in “biz” içinde eriyip gittiği, bireyin bir yandan yığın içinde kaybolurken, diğer yandan da kendini yeniden bulma çabası olarak değerlendirilebilir. Bourdieu'nün kuramı çerçevesinde bu durum “dışsallığın içselleştirilmesi” ve sonrasında da “içselliğin dışsallaştırılması” sürecinden başka bir

şey değildir. Ernaux örneğinde olduğu gibi, birey evvelce içselleştirdiği toplumsal kabulleri, kendi koşulları içinde yeniden değerlendirerek, yazı aracılığıyla dışa vurma çabasıdadır. Genel olarak bu dışsallaştırma, bir toplumsal sınıfa aidiyeti gösteren kültürel sermayenin gözler önüne serilmesi şeklinde olurken, Ernaux'da kültürel meşruiyet sorgulamasına dönüşür. Egemen sınıfın yadsıdığı ama ezilen sınıfın "habitus"unu oluşturan davranış kalıplarının yazın sahnesine taşınarak meşru kılınması gerekmektedir. O nedenle kitap boyunca, anne-babasının konuşmuş olduğu "taşra ağzıyla karışık kulak tırmalayan Fransızcası"ndan (Ernaux, *Les Années* 32), toplumsal sınıfının "anlatılarda yeri olmayan ancak Fransız ve Avrupa kırsalının diplerinden büyük bir hırsıyla yürüme, oturup kalkma, konuşma, gülme, sokakta bağırarak seslenme, yeme içme, nesnelere kavrama biçimleri aracılığıyla iletilen bellek"e (Ernaux, *Les Années* 31) kadar her türlü unsura yer vermektedir.

4.3. Unutuştan Kurtarma

Kitap boyunca, ne kadar önemsiz gözükseler bile, yalnızca savaş yıllarına değil, genel olarak Fransız toplumunun geçirdiği tüm dönüşümlere tanık olmaktadır. Yazara göre modern yaşamın getirdiği yenilikler karşısında insanların vermiş oldukları tepkiler de bir gün unutulacaktır. Hattâ o geçiş dönemine tanık olanlar geçmişin unutulacak ve yeni nesiller tarafından bilinmeyecek olmasının yarattığı huzursuzluğu bile anımsamayacaktır. Modern yaşamın anımsamadan çok unutuş üzerine kurulu olmasından duyulan bu kaygı da *Les Années*'de satır aralarına yedirilerek okuyucuya duyumsatılmaktadır:

Tüm yeni nesnelere arasında en mucizevi, en şaşırtıcı olanı "cep telefonu"ydü. Günün birinde cebimizde bir telefonla dolaşmayı, dilediğimiz yerden ve dilediğimiz zaman arama yapmayı hiçbir zaman hayal edemezdik. Sokakta insanların kulaklarına götürdükleri telefonla kendi kendilerine konuşmalarını tuhaf buluyorduk. (Ernaux, *Les Années* 198).

Anımsanmaya değer bulunmayan, modern yaşamın çabuk tükettiği buna benzer sayısız deneyim ya da gündelik olay anlatıda var edilerek, modernitenin sinsi bir tuzak olduğu modern insana hatırlatılmak istenmektedir. Paul Connerton'ın vurguladığı gibi, Annie Ernaux modern yaşamın insana geçmişini unutturarak ve onu maruz kaldığı değişimi izleyemeyecek duruma getirerek, sonsuz bir şimdiki zamana kapatmış olduğunun ayrılmadığıdır. Geçmişinin ayırıcılığı olmayan modern insan belleğini kaybetmiş gibidir. Bu da insanın kendini tanımasına engel olmakla kalmayıp, zaman algısının da değişmesine neden olmaktadır: "Artık yaşlanmıyoruz.

Etrafımızdaki hiçbir şey yaşlanmaya erişebilecek kadar uzun sürmüyordu [...]. Belleğin onları varoluşun belli zamanlarıyla bağdaştırmaya vakti yoktu.” (Ernaux, *Les Années* 198).

Ernaux, bir toplumbilimci titizliğiyle, insanın zaman algısının kullandığı ulaşım araçlarıyla ilintili olduğu saptamasını da yapar: *“İnsanlar düzenli hareketlerle yaya olarak ya da bisikletle ulaşımalarını sağlıyorlardı [...]. Sessizlik her şeyin temelindeydi ve bisiklet hayatın hızını ölçüyordu.*” (Ernaux, *Les Années* 39). Bu son örnekte de görüldüğü gibi, yazar farklı toplumsal sınıflar tarafından yaşanmış olayları ve gelişmeleri yazıya dökmekle kalmayıp, bellek, modern yaşam, zamanın akışı gibi konulara da açıklık getirme çabası içindedir. Paul Connerton’un sözünü ettiği, modern yaşamın getirdiği unutuş biçimlerini nasıl işlediğini de sık sık sorgulamaktadır. Bu bağlamda eserin bir yandan toplumsal açıdan meşru kabul edilemeyecek, diğer yandan modernitenin unutuşa sürüklediği tüm olayları bir araya getirme çabası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır: *“Nesnelerin gittikçe daha hızlı bir şekilde hayatımıza girmesi geçmişi uzaklaştırıyordu. İnsanlar onların işe yararlığını sorgulamıyor, sadece onlara sahip olmayı istiyor ve hemen sahip olabilecek kadar para kazanamamaktan acı çekiyorlardı.*” (Ernaux, *Les Années* 89).

İnsanların yaşamlarına giren *“nesnelerin yayılışı düşüncelerin nadirleşmesini ve inançların aşınmasını*” (Ernaux, *Les Années* 91) hızlandırdığı gerçeği de Ernaux’nun sorguladığı ve karşımıza çıkan konulardan biridir.

Yazılarını genel olarak bir *“patchwork”*e (Ernaux, *L’écriture comme un couteau* 142) benzeten Ernaux, bu kitabıyla birbirinden bağımsız bellek parçalarını bir araya getirerek, onları kayıt altına alma görevini üstlenmiş; ancak kendisi için önemli olanı seçme ve bir araya getirerek bir bütünlük oluşturma işini okuyucuya bırakmıştır. Bu bağlamda, Prévost ve Lebrun’ın *“Romanın zamanının hastalıklarına çareler bulma zorunluluğu yoktur, onları göstermesi yeterlidir”* (Prévost ve Lebrun 24) saptaması Ernaux’nun yazın anlayışıyla bağdaşmaktadır. Okuyucusunun önüne koyduğu olaylarla ona bir tanıklık deneyimi yaşatmaktadır. Böylelikle yaşamış olanların bile belleğinde yer etmeyebilecek olayların anımsanmasına katkı sağlamakta, modern hayat ve toplumsal sınıf farklılıkları karşısında bellek ve unutuşun nasıl işlediğini gözler önüne sermektedir.

Ayrıca Ernaux *“özgür yazma”* (*l’écriture libre*) biçimini deneyimleyerek tek bir konu üzerine yazmak yerine, yazılmakta olan kitabın serüvenine kendini bırakarak zihninin ve belleğinin ulaşabildiklerine yer vermektedir (Ernaux, *L’écriture comme un couteau* 134-136). Kitaplarını yazarken hafızasını zorlamakta, yazdığı döneme ait

gazete ve dergileri arşivlerden okumakta, aklında canlanan şarkı sözlerine ve romanlara yeniden göz atmaktadır.

Kendi geçmişine yaptığı yolculuğu konu alan *Les Années*, zamanla Fransız toplumunun geçmişte kalmış ve unutulmaya mahkum olaylarının anlatımının serüvenine dönüşmüştür. Yazın dünyasına kurgusal romanlarla giriş yapan yazar, daha sonra kişisel yaşanmışlıklarına yönelmiş ve yazdıklarının bellek yanlışları olmadığı sürece gerçek olduğu vurgusunu sürekli olarak yapmıştır (Ernaux, *L'écriture comme un couteau* 21). Ayrıca, sonradan yazmaya başladığı eserlerinde ulaşmaya çalıştığı amacının kendi “ben”ini yazı aracılığı ile bulmaktan öte daha geniş bir gerçekliğin, bir kültürün, bir koşulun, bir acının içinde yitirmek olduğunu vurgular (Ernaux, *L'écriture comme un couteau* 22).

Christian Baudelot, *Les Années* kitabı için yazmış olduğu tanıtım yazısında “*Maurice Halbwachs Les Années’yi okumaktan büyük mutluluk duyardı.*” (Baudelot 527) derken, Halbwachs’ın “toplumsal bellek” kavramıyla Annie Ernaux’nun “kişisel olmayan özyaşamöyküsü” (fr. autosociobiographie) arasındaki bağlantıya dikkat çekmektedir. Ernaux, Halbwachs ve Bourdieu gibi birçok toplumbilimcinin irdelediği çeşitli konuların genel olarak eserlerinde, özel olarak da *Les Années*’de yazın aracılığıyla unutuşuna meydan okumuş ve “gerektiği kadar anımsamanın” birey kadar, içinde bulunduğu toplumsal sınıf için de önemli olduğuna vurgu yapmıştır. Ernaux, kendi öznelliğini yazısının odak noktası yapmamış, ondan daha genel ve toplumsal olayları anlatmak için yararlanmış (Ernaux, *L'écriture comme un couteau* 43-44).

5. Sonuç

Özyaşamöyküsel eserler veren bir yazar olarak tanınan Annie Ernaux, incelememizde ortaya koymaya çalıştığımız toplumsal bellek sorgulamalarını, Paul Connerton’ın da değindiği gibi bir yandan toplumların bazı olayları anımsama yöntemleri ortaya koyduğunu, diğer yandan da modern yaşamın tüm bu süreçleri bize unutturmaya çalıştığı gözlemini yapabilmiş ve bu sorgulamaları Pierre Bourdieu’nün toplumsal sınıf ve davranış kuramı ışığında ortaya koymaya çalışmış bir yazardır.

Ernaux’nun geldiği toplumsal sınıfın kültürel öğeleri, meşru kültüre ait olmasalar bile, ona göre yine de anımsanmaya değerdir; çünkü bir toplumsal sınıfın bireylerinin belleklerinde en az meşru kabul edilen kültür kadar yer etmişlerdir. O nedenle kitabında toplumun her kesiminden kişilerin yaşadıklarına yer verir.

Toplumsal belleğin bireysel belleklerin bir araya gelmesiyle mi ortaya çıktığı, yoksa toplumsal belleğin mi bireysel belleği etkilediği sorgulamalarını yapan bir yazar olarak, Ernaux'nun böyle bir "müze" eseri ortaya koyması için gerekli tüm özelliklere sahip olduğunu söylemek olasıdır. Duyarlılığı ve almış olduğu eğitim sayesinde, meşru olmayan kendi kültürüne yabancılaşma sürecini sorgulamış, müze kitabında yer verebileceği her bir ayrıntıyı irdelemiş ve yeni nesillere aktarmanın etkili bir yolunu bulmuştur. Ayrıca, bu kitabı yazarak fazladan bellek sahibi meşru kültürün karşısında yer alan fazladan unutuş ile donatılmış toplumsal sınıfının yaşanmışlıklarını eşit konuma getirerek, dozunda bir belleği yakalamaya çalıştığını söylemek olasıdır.

Yazın ve bellek birbirinden ayrılmaz ve zaman zaman birbirini destekleyen, besleyen iki kavram olmaları nedeniyle, yazarlık mesleği bellek sorunlarıyla yüzleşmeyi ve toplumun yazın aracılığıyla iletmeye layık gördüğü unsurları sorgulamayı gerektirmektedir. Kendisini her türlü ideolojiden bağımsız gören bir yazar olmasına karşın, Ernaux'nun, birçok konuda olduğu gibi, toplumsal meşruiyet konusunda da "angaje" (bağımlı) bir yazar rolü üstlendiği bir gerçektir. Yazar, bir etnolog ya da gazeteci titizliğiyle yaşanmış gerçeklere yönelerek "*yazınsal kantarın topuzunu temsil ettiği çevre lehine çevirmeyi amaçlamaktadır*" (McIlvanney 248) ve tüm bunları yaparken de yazarın dönemini yansıtmaya görevi olduğunun ayırdındadır.

KAYNAKÇA

Baudelot, Christian. "Book Review: Les Années by Annie Ernaux." *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, 65ème Année, No. 2 (mars-avril 2010): 527-531. Web. 10 Ocak 2020.

Bourdieu, Pierre. *La distinction: critique sociale du jugement*. Editions de Minuit, 1979.

---. *Langage et pouvoir symbolique*. Editions Fayard, 2001.

---. "Le Marché des biens symboliques." *L'Année sociologique* (1940/1948-) Troisième série, Vol. 22. Presses Universitaires de France. 1971: 49-126. Web. 30 Nisan 2020.

---. "L'école conservatrice: Les inégalités devant l'école et devant la culture." *Revue Française de Sociologie* Vol. 7, No. 3, "Les Changements en France". (Jul. - Sep.) 1966 : 325-347. Web. 30 Nisan 2020.

Connerton, Paul. *How Modernity Forgets*. Cambridge University Press, 2010.

- Coser, Lewis A. "Introduction." *Maurice Halbwachs: On Collective Memory*. London and Chicago: The Chicago Press, 1992. 1-34.
- Ernaux, Annie. *Les Années*. Gallimard, 2008.
- . *Bir Adam*. Çev. Yaşar Avunç. İstanbul: Cem Yayınevi, 1994.
- . *Babam*. Çev. Siren İdemem. İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.
- . "Bourdieu: le chagrin." *Le Monde*. 5 février 2002. Web. 30 Nisan 2020.
- . *L'écriture comme un couteau* (Entretien avec Frédéric-Yves Jeannet). Editions Stock, 2003.
- . "Je voulais venger ma race." (Entretien avec Grégoire Leménager). *Bibliobs* 9 Aralık 2011. Web. 30 Nisan 2020.
- Halbwachs, Maurice. *On Collective Memory*. Trans. Lewis A. Coster. Chicago and London: The University of Chicago Press, 1992.
- Jourdain, Anne ve Sidonie Naulin. *Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları*. Çev. Öykü Elitez. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Lejeune, Philippe. *Le pacte autobiographique*. Editions du Seuil, 1996.
- McIlvanney, Siobhan. "Annie Ernaux: Un écrivain dans la tradition du réalisme." *Revue d'histoire littéraire de la France* 2 (Mars-Avril 1998): 247-266.
- Prévost, Claude ve Jean-Claude Lebrun. *Nouveaux territoires romanesques*. Paris: Messidor / Editions Sociales, 1990.
- Proust, Marcel. *À la Recherche du temps perdu*, tome III, *Le Temps retrouvé*. Paris: Gallimard (Éditions de la Pléiade) 1988.
- Ricœur, Paul. *Hafıza, Tarih, Unutuş*. Çev. M. Emin Özcan. İstanbul: Metis Yayınları, 2012.